

För femtio år sedan

Skönlitteraturen i bibliotekarieutbildningen då - och nu.

Bengt Nerman

1954-1968 var jag lärare i modern skönlitteratur på skolöverstyrelsens biblioteksskola. Jag hade fått uppdraget i arv av Örjan Lindberger, docent i litteraturhistoria på Stockholms högskola. Själv var jag nybliven licentiat. Vi kände varann väl. Örjan var inte bara min lärare, han var också Folkuniversitetets studierektor, med mig som generalsekreterare.

Att de blivande folkbibliotekarierna skulle få undervisning i modern skönlitteratur var så självklart att vi aldrig funderade över det. Inte heller anade vi att man en gång skulle hävda att vi ingick i ett folkhem, som med inlärd hjälplöshet lade livet tillrätta för medborgarna. Folkhemmet var ju en patriarkalisk uppifrånorganisation, inlånad från högern. Vi arbetade för att hjälpa bibliotekarierna till en aktiv roll i demokratin. Och demokrati byggs nerifrån. De borde, menade vi, inte bara veta vad de höll på med, vad som stod i de böcker de lånade ut och vad samhällsdebatten om litteraturen handlade om. De borde också kunna hjälpa låntagarna, på en gång orientera och intressera dem: de borde kunna tala om böcker.

Som pedagoger visste vi att det för de blivande bibliotekarierna gällde att börja tänkandet hos låntagarna. Vilka var de? Vad hade de för intressen och läsvanor, om några alls? Vad kunde man förutsätta? Jag gissar att det var Örjan som hade dragit upp ramarna för undervisningen: den skulle gälla nordisk och västerländsk litteratur från första världskriget till dags dato. Arbetsformerna var de traditionella akademiska: en läskurs, examinatorier ("förhörbetonad genomgång"), seminarier och så en specialitet: annotationen, den lika viktiga som svåra konsten att på få rader beskriva en bok. Inom den ramen kunde jag göra vad jag ville. Jag ville för mycket. Det stora problemet var det begränsade antalet undervisningstimmar.

När jag 1962 gav ut "Demokratins kultursyn" gav jag uttryck för den litteratur- och människosyn som efter åtta år hade blivit självklar i min undervisning på biblioteksskolan. Det visade sig att min hållning i den offentliga debatten var allt annat än självklar. Nihilism, ungliberalt låt gå, förakt för demokratin, likgiltighet för diktens värden. Jag rörde uppenbarligen vid det orörbara. Jag minns att folkbildarna tyckte illa om kapitlet "Biblioteken i bildningsarbetet", som började med meningen "Biblioteken borde ligga i det organiserade bildningsarbetets mitt". Och visst är det orimligt när jag föreslog att bildningsorganisationerna skulle uppmuntra folk att studera den dåliga litteraturen innan de fördömde den. Kanske skulle de vara tvungna att modifiera sina omdömen.

På biblioteksskolan var det jag föreslog självklart. Vi läste

och diskuterade Sigge Stark. Varför var hon så usel? Vi läste kärleksföljetänger i veckopressen. Hur stod deras värden till vårt samhälles faktiska värderingar? Vi ställde Mickey Spillanes våld mot det frikyrkliga romanvåldet, med en grym gud som alltid – också ekonomiskt – belönade den troende. Vad var värst?

Det här var ett sidospår i undervisningen. Huvuddelen upptogs av sedvanlig litteraturhistorisk översikt, med en alldeles speciell inriktning. Jag ville föra vidare vad som var min egen stora läsupplevelse: den rikedom av möjligheter och insikter i människor och samhälle som den modernistiska romanen bjöd på. Så att vi - i relation till den realistiska medelklassromanen (Olle Hedberg, Gösta Gustaf Jansson) läste och kommenterade Robert Musil, André Gide, Claude Simon, William Faulkner, Terjei Vesaas, Martin A. Hansen, Lars Ahlin och Eyvind Johnson. För att nu nämna några. Inte så att de blivande bibliotekarierna skulle missionera för den svåra romanen: jag hoppades att de själva skulle uppleva något av de väldiga möjligheter till insikt och medvetande som gömdes på deras hyllor.

Några år efter min avgång – jag skulle tillträda en tjänst på journalisthögskolan i Stockholm – ersattes SÖ:s biblioteksskola av högskolan i Borås. Efter ytterligare år ersattes litteraturundervisningen med system- och datakunskap. Jag minns att elevkåren kallade ner mig till Borås – det var i februari 1984 – för att protestera. Det hjälpte inte. Det är klart att skönlitteraturen borde tillbaka in i undervisningen. Hur det skulle se ut kan jag inte säga något om. Jag har här bara berättat om hur vi för femtio år sedan uppfattade problemen och hur jag den gången försökte lösa dem.